

OCENE – POROČILA

SVET DESETKE: NITI ZGODB SEDANJEGA IN PUZZLE PRIHODNJEGA ČASA
Cvetka Bevc: *Desetka*. Založba Arsem, 2011.

Desetka, mladinski roman Cvetke Bevc, je pripoved o *modelih*, ki jih bralec kakor po naključju sreča na zabavi za rojstni dan pri *Barbi*: ta je na zabavo povabila *kompletno klapo, Desetko*. Kolektivni junak, ki ga napoveduje naslov romana (*Desetka* je ime družine najstnikov), pa nikakor ne deluje kot »bratovščina«, torej kot notranje povezana, »složna in močna, čvrsta in nepremagljiva« skupina, ki se podreja skupnemu cilju in skupnim vrednotam – take združbe v slovenski mladinski književnosti srečujemo vse od Seliškarjeve *Bratovščine Sinjega galeba* (1936), preko Preglovih genijev s takimi in drugačnimi hlačami ter brez njih (npr. *Geniji v kratkih hlačah*, 1978), vse do Zupanovih *Letečih mačkov* (1996). V vseh omenjenih delih, pa seveda tudi v besedilih drugih starejših in sodobnih avtorjev, se posameznik podreja skupini: sam pravzaprav sploh ni junak, junak je **skupina**, ki dosledno uresničuje skupne cilje, pa naj gre za doseganje vizije boljšega sveta, dokazovanje lastne ustvarjalne sposobnosti ali za spoznavanje (prepovedanih) sladkosti odraslosti. V tem smislu *Desetka* sploh ni roman s kolektivnim junakom: skupina se zdi vsota in ne produkt posameznikov, ki jo tvorijo; bolj kot na notranje trdno, monolitno kamnino spominja na kup kamenčkov, ki so skupaj le po naključju ...

Vsak od teh kamenčkov posebne barve je v mozaiku *Desetke* nekaj posebnege. *Jups*, katerega zgodba roman odpre prostorsko in časovno, je dvomljivo-junaški romantik; pripada mu *prvenstvo v sanjarjenju*; *vrenje v glavi* se prepleta z *depro*, skrbi ga, da ne izpade *totalen debil*, svet pa se mu bržkone v popolnosti zaceli, ko vendarle doseže pozornost svoje *kraljice*. – *Petja*, ki ugotovi, da sta *Barbi in Jups zdaj par*, je *neposebno-izjemna* radovednica: ne le, da jo zanima književnost, celo domače branje (!), mimogrede zna povezati situacije iz stvarnega življenja z zahtevno filmsko govorico (npr. *Trainspotting*). Je sirota, ki živi pri babici, prepričana, da mora vse razvozlati, spoznati in reševati – a se prav tako, na koncu svoje zgodbe, znajde na začetku *posebnega potovanja* – ob sopotniku *Fiksiju*. – Ta, *zadeto-nezadeti Fiksi*, je *5ji* v uvodni predstavitvi za hip podoben – kakor ona je tudi on zmožen razumeti zahtevnejša sporočila (knjigo *Peklenska pomaranča*), a ji s tem, da že v prvih besedah o sebi pove, kako *rola svoj joint*, nikakor ni podoben – njej, popotnici, analitičarki lastnega in odraslega sveta ... Zanj zanimive teme so »koristnost« marihuane, kvaliteta sodobne glasbe; pa to, kako se kar naenkrat *takole izgubi nit* ali pa kako *lahko stakneš purana*. Od *pohanja* k sanjam o *pokošenih travnikih* pa ga popelje tista *Raztresena Ally*, ki mu reče *Feliks*. – *Roberta*, trdno-opotekajoča se alpinistka v življenju (in za hobi), edina v *Desetki*, ki nima *svojega vzdevka*, je sprva najmanj »najstniška« – še svojih staršev ne kliče *starci*, ampak

z njimi vzpostavlja enakovreden dvogovor. Le kako je torej sploh mogoče, da se ji kot nedostopen, bleščav in izzivalen vrh prikaže *najlepši Riki*? Je zanjo res le nova smer plezanja v življenju? Ali pa morda *gozdni dedec* – Roberta namreč – vendarle le ni tako zelo »nedesetkarska«? Saj vendar tudi njej, kljub pogumnim prijemom, ko se *klin za klinom* prebija do Rikija, spodsne – in kdo ve, kakšen nov vrh bo Tim, ki se prikaže na koncu njene pripovedi izza Rikijevih oblakov. – *Riki*, osvajalsko-cvikaški lepotec, ki se hkrati – pred seboj in družino – postavlja s svojimi oblekami (seveda, *soldi, soldi*), a hkrati ne prenese, da drugi to opazijo, je med vsemi člani *Desetke* mogoče najbolj žalostno bitje – je hkrati *frajer* in *vsega naveličan smrkavec*, obe njegovi polovici, sanjavo in nastopaško, pa neusmiljeno gloda *zoprn majhen črv*. Je torej naključje, da se prav Rikiju na koncu ne zgodi nič pomembnega, kvečjemu mu je dobro, ko zazna iskreno prijateljsko hvaležnost? – Pianistka *Aška*, če morda ne bo skladateljica, ta marljivo-svoje glava *točkarica*, ki prekrši najbolj temeljno pravilo – na internem nastopu, kjer jo poslušajo violinist Lin, prekine izvajanje Mazurke, se *predrami iz otrplosti* in zaigra po svoje ... Kar je seveda nezaslišano, a odrešujoče. Le kako namreč lahko postaneš izvrsten mlad pianist brez tako podrobnega urnika, kot si ga sestavi Aška? In le kako si lahko drzneš, da urniku navkljub in vsem točkam v brk na svojo *čarobno skrinjo* ne zaigraš Chopina po vseh pravilih, ampak povsem po svoje, tako, da te pohvali Lin in cela klapa? – *Kroki*, pogumno-prestrašeni *gej*, v *zadnjem času vedno bolj nemiren*, je končno zaljubljen: brez poguma, *da bi vsaj sestri povedal, kaj je na stvari*, a dovolj predrzen, da skupaj s svojim Alešem izziva Rikija in Jasno. Njegova odločitev, da svoje skrivnosti pred *klapo* ne bo več skrival, ga iz *pedrskega usraneta*, pred Barbi in ostalimi povsem

dokončno, spremenita v osebo, ki svoje *zgodbe* ne dojema kot shrhljivke ali solzave komedije zgolj zato, ker v njej nastopa nek poseben lik, ampak kot zgodbo, ki je taka, kot vse ostale; je predvsem nepredvidljiva. – *Barbi*, zmedeno-premočrtna *manekenka in zgodovinarka*, je hkrati nedolžna Barbi(ka) – v prenesenem in dobesednem pomenu besede nedolžna – in hkrati (vsaj na videz) *avšasta koketa*; skrbi jo, kako se bo razpletla simpatija z Jupsom, čeprav je njuna ljubezen *brez vonja*, a hkrati neomajno sledi Maksimilijanu, »princu iz sanj« (ki bo tudi zgodovinar), saj ob njem zadiši *po mandeljnih in rozinah* in jo obide *čista radost*. Vendar je prihodnost kljub temu zastrta, nejasna – edino nedolžna Barbi bo v njej nekoč preteklost. – *Jojo*, otročje-*postavni hrust* (zaradi besed in dejanj), je veliko dete brez očeta, zato pa *s primanjkljajem*, do onemoglosti izpostavljen materinemu otročjemu *nerganju*, kot da bi bil kakšna *igrača*. Računalničar, ki se spozna na škatle vseh zmogljivosti, a je igračka jojo še vedno njegov *najboljši prijatelj*. Begunec v svet *debilnih igrice*, ki nekako ne zmore najti poti k drugemu bitju – tako da tudi njegova končna odločitev, da je morda čas za Kajo, deluje kot le ena od ravni v varnem zatočišču računalniške igrice, tik preden se na zaslonu izpiše *GAME OVER*. – In nazadnje še *Janča*, preračunljivo-iskrena *igralka* (na odru in v življenju): celo pred svojo mamo ne igra *z odprtimi kartami*, ampak pusti, da jo dojemajo kot *malo punčko*, čeprav se je zapletla z *Maticem*, pa *Andrejem in potem je bil še Jure ...* Ne ve se sicer, kje v tem nizu – med *žurkami* vseh sort – je *Henrik, njen Henrik*; a to igralke, ki se z igro predvsem v lastnih očeh dviguje nad *gimnazijsko otročad*, najbrž tudi ne zanima. Tako kot Jojo je zamehurjena v (virtualni) svet videza, njena zgodba pa, kar ni nepomembno, sklene roman *Desetka*, v katerem deset oseb, *malo po Barbijinem žuru*, tke nanizanko zgodbo o

sebi in druga o drugi. Te zgodbe so povedane v jeziku, ki je sodobnemu najstniškemu bralcu vsekakor blizu – pa ne le zaradi slengovskih izrazov in besednih zvez ter znakovnih sporočil; predvsem zato, ker vsaka od desetih oseb oblikuje najstniški govor na prav poseben način, tj. tako, da je njihova individualna govorica znamenje in način vzpostavljanja lastne identitete (npr. »alpinistični jezik« Roberte).

Je torej *Desetka* sodobni, nagovarjajoči, vznemirljivi mladinski roman s kolektivnim junakom? Brez dvoma: na ozadju posameznih, povsem individualnih (zamehurjeno-samozadostnih?) zgodb se kaže skorajda usodni pomen zaljubljenosti, ki je kot tema v literaturi stara toliko kot človeštvo samo. Zgodbe so odraz teme, v kateri se vsak posebej in vsi skupaj vsak dan znova izgublajo in znova najdevajo vsi člani *Desetke*. Vendarle pa bi bilo preveč preprosto misliti, da je *Desetka* »le« *ljubič*, ki ga je treba brati kot ponazorilo teze: Ljubezen nam je vsem v pogubo (ali odrešitev) ... Roman je vse kaj drugega kot to: je prepredenka življenjskih premic, samosvojih poti »junakov« ob istih dogodkih, istih smerokazih in istih dvomih in življenjskih tabujih. Mozaično se tke zgodba *Desetke* skozi deset različnih pogledov na to »istost« - tako je roman predvsem pripoved o posameznikovem pogledu na zgodbo, bolje rečeno: o različnih videnjih istega ...

Tako pa se šele začne bralčevo samosvoje raziskovanje mozaičnega kolektivnega romana *Desetka*. Kaj za zgodbo pomenijo uvodne kratke predstavitve oseb, njihovih najljubših barv, filmov, knjig, *bandov*, fantov in punc ter prihodnosti? Kaj zagonetna mešanica jezikov, znakovnih sporočil, duhovitih medbesedilnih navezav (npr. *Money makes the world go around!*) in različnih doživetij istega? In morda najpomembnejše vprašanje: je za junake odgovor na prehojene

poti preteklosti, dvome sedanosti in *puzzle* prihodnosti res:

*m*w*a*
 :-)*(-:
 :@
 -(»)-
) (
 : *

Zvezde so mi mežikale ...

Igor Saksida

BALADA O SNEGURŌČKI

Svetlana Makarovič: *Balada o Sneguročki*. Ilustr. Anamarija Babič. Mladinska knjiga, 2012

Balada o Sneguročki je že četrta v nizu baladnih pravljic Svetlane Makarovič, ki oživljajo izvorno naravo ljudskih mitov in zgodb: *Rdeče jabolko* (Center za slovensko književnost, 2008) se naslanja na izvirnejše različice zgodbe o Rdeči kaptici, *Katalena* (Center za slovensko književnost, 2009) črpa iz staroslovanske balade *Kata*, *Katalena*, *Saga o Hallgerd* (Arsem, 2010) se navdihuje pri starodavni islandski *Sagi o Njalu*.

Balada o Sneguročki prevzema motiv iz ruske ljudske pravljice o Sneguročki, ki je nastala v 19. stoletju; Sneguročka je izvorno deklica, narejena iz snega, je simbol zime. Makarovičeva tako prevzame le pravljčni motiv snežnega otroka in ga prelevi v povsem samosvojo baladno zgodbo. Sneguročka je spočeta iz nasilja; njena mati je mlado dekle, ki zbeži od doma, kjer doživi neopisljive grozote: tolpa podivjanih moških mamu do smrti potepta s škornji, očeta obesi, njo pa celo noč posiljuje na domačem pragu. Ko se zbudi iz nezavesti v mlaki krvi, v stanju neprisebnosti in globokega šoka, odide